

УДК 37.091.33:94(100)"1939/1945":791
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/100-3>

Дмитро ГАЛЕМЧУК,
orcid.org/0009-0007-3070-8228
студент II курсу магістратури факультету історії,
політології і міжнародних відносин
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) dimagalemchuk@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ КІНЕМАТОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ ПРО ПОДІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА УРОКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В 10 КЛАСІ

У статті досліджено особливості використання кінематографічних джерел про події Другої світової війни в освітньому процесі під час викладання всесвітньої історії у 10 класі закладів загальної середньої освіти. Обґрунтовано актуальність залучення аудіовізуальних джерел до навчання історії в умовах цифровізації суспільства, поширення медіаконтенту та впровадження компетентнісного підходу в сучасній освіті. Проаналізовано наукові підходи до розуміння кінематографа як специфічного виду історичного джерела, що поєднує документальну фіксацію подій, художню інтерпретацію історичної реальності та функцію формування колективної її історичної пам'яті. Визначено дидактичний потенціал документальних і художніх фільмів у висвітленні ключових подій Другої світової війни, зокрема початку війни, Голокосту, нацистського окупаційного режиму, діяльності руху Опору, воєнного досвіду цивільного населення та депортаційних процесів. Розглянуто можливості використання фрагментів документальної кінохроніки, архівних матеріалів і художніх стрічок для поглиблення знань учнів про історичні події та процеси. Особливу увагу приділено аналізу методичних підходів до роботи з кінематографічними джерелами на уроках історії, серед яких проблемний аналіз, історичне коментування, порівняння кінематографічних інтерпретацій із документальними джерелами, організація дискусій, виконання творчих і дослідницьких завдань. Доведено, що використання кінематографічних матеріалів сприяє розвитку історичного мислення, медіаграмотності, критичного аналізу інформації та навичок роботи з різними видами історичних джерел. Встановлено, що залучення кінофрагментів до освітнього процесу підвищує навчальну мотивацію учнів, сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до історичного минулого та забезпечує більш глибоке розуміння подій Другої світової війни. Наголошено на необхідності науково обґрунтованого добору кінематографічних джерел, їх відповідності навчальній програмі та застосування методик критичного аналізу аудіовізуального контенту. Зроблено висновок про значний освітній потенціал кінематографічних джерел як ефективного засобу формування предметних і ключових компетентностей учнів у процесі вивчення всесвітньої історії.

Ключові слова: кінематографічні джерела, Друга світова війна, всесвітня історія, історична освіта, документальне кіно, художнє кіно, історична пам'ять, медіаграмотність, критичне мислення.

Dmytro HALEMCHUK,
orcid.org/0009-0007-3070-8228
2nd year master's student at the Faculty of History,
Political Science and International Relations
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) dimagalemchuk@gmail.com

THE USE OF CINEMATIC SOURCES ON WORLD WAR II EVENTS IN WORLD HISTORY CLASSES FOR 10TH GRADERS

This article examines the characteristics of using cinematic sources on the events of World War II in the educational process when teaching world history in the 10th grade of general secondary schools. It justifies the relevance of incorporating audiovisual sources into history education in the context of a digital society, the proliferation of media content, and the implementation of a competency-based approach in modern education. The article analyzes scholarly approaches to understanding cinema as a specific type of historical source that combines the documentary recording of events, the artistic interpretation of historical reality, and the function of shaping collective and historical memory. The educational potential of documentary and feature films in covering key events of World War II has been identified, including the outbreak of the war, the Holocaust, the Nazi occupation regime, the activities of the Resistance movement, the wartime experiences of the civilian population, and deportation processes. The possibilities of using excerpts from documentary newsreels, archival materials, and feature films to deepen students' knowledge of historical events and processes are examined. Particular attention is paid to the analysis of methodological approaches to working with cinematic sources in history classes, including problem-based analysis, historical commentary, comparing cinematic

interpretations with documentary sources, organizing discussions, and completing creative and research tasks. It has been proven that the use of film footage contributes to the development of historical thinking, media literacy, critical analysis of information, and skills in working with various types of historical sources. It has been established that incorporating film clips into the educational process increases students' motivation to learn, fosters an emotionally and value-based attitude toward the historical past, and provides a deeper understanding of the events of World War II. The study emphasizes the need for a scientifically grounded selection of cinematic sources, their alignment with the curriculum, and the application of methods for critically analyzing audiovisual content. It concludes that cinematic sources possess significant educational potential as an effective means of developing students' subject-specific and key competencies in the study of world history.

Key words: *cinematic sources, World War II, world history, history education, documentary film, feature film, historical memory, media literacy, critical thinking.*

Події Другої світової війни посідають важливе місце у шкільній історичній освіті, оскільки їх осмислення сприяє формуванню історичної пам'яті, громадянської свідомості та ціннісних орієнтирів молодих поколінь. Сучасні швидкий розвиток цифрових технологій, його доступність та зростання ролі візуального контенту особливої актуальності набуває використання в освітньому процесі різноманітних джерел інформації, які дозволяють поєднати засвоєння історичних знань, активізацію критичного мислення та медіа грамотності загалом. Серед таких джерел важливе місце належить кінематографу, що не лише відображає історичні події, але й виступає засобом їх інтерпретації, збереження та трансляції історичної пам'яті.

Постановка проблеми. Сучасний освітній процес передбачає впровадження новітніх методів і засобів навчання, що повинні сприяти підвищенню зацікавленості учнів, ефективності засвоєння предметного матеріалу та набуття ними компетентностей. Зокрема, про компетентнісний розвиток учня у галузі в історичній галузі зазначається в Державному стандарті базової середньої освіти (Державний стандарт 2020). У межах викладання всесвітньої історії особливого значення набувають кінематографічні джерела, які дають змогу не лише транслювати інформацію про історичні події, але й сформувати емоційне сприйняття минулого. Відтак є використання кінематографічних джерел під час вивчення подій Другої світової війни є актуальним для шкільної освіти. Предметна тема Другої світової війни охоплює складні історичні процеси, масштабні людські трагедії та важливі морально-етичні аспекти. Сучасні та старі кінострічки як історичне джерело поєднують документальність, художню інтерпретацію та вплив на суспільну свідомість після перегляду. Крім цього, використання кінофрагментів на уроках всесвітньої історії сприяє розвитку у десятикласників критичного мислення, уміння аналізувати джерела інформації, порівнювати історичні факти та оцінювати авторську позицію кожного кіномитця. Також варто додати, що в сучасних

умовах інформаційного суспільства та зростання ролі медіаконтенту важливим завданням школи є формування медіаграмотності учнів, а кінематографічні джерела є ефективним інструментом реалізації цього завдання. В умовах цифровізації суспільства діджиталізовані платформи відіграють важливу роль у поширенні культурно-історичних знань та збереженні історичної пам'яті (Бех 2023 : 10). У цьому контексті кінематографічні джерела є важливим складником медіапростору та ефективним засобом історичної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема використання кінофотодокументів як історичного джерела висвітлювалася у працях українських науковців. Значний внесок у дослідження історії кіно та його освітнього потенціалу здійснила Конівіцька Т. Я. (Конівіцька 2024), яка розглядає кінематограф як важливий елемент культурної та інформаційної комунікації. Дослідниця підкреслює, що кіно не лише відображає історичну реальність, але й формує суспільне сприйняття історичних подій. Касян Л. аналізує інформаційний потенціал наукової кінодокументалістики у фондах Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного. Авторка наголошує на важливості кінодокументів як джерела історичної інформації та засобу збереження історичної пам'яті (Касян 2020). Дослідниця Маркітан Л. розглядає кінофотодокументи як специфічний вид історичних джерел, що поєднують документальну фіксацію подій із можливістю авторської інтерпретації. Учена звертає увагу на необхідність критичного аналізу аудіовізуальних матеріалів у процесі їх використання в історичній освіті (Маркітан 1997). Досить ґрунтовною у тематиці про Другу світову війну у кінематографі є публікація молодого ученого Кухтарєва О.О. Дослідник аналізує у публікаціях як змінювався вплив кінематографа на історичну пам'ять про Другу світову війну з середини 1980-х рр. і до сьогодні (Кухтарєв 2023). Окремі аспекти використання історичного кіно в освітньому процесі висвітлено у праці Тимчука Б., який

розглядає історичні фільми як інноваційний засіб підвищення навчальної мотивації учнів на уроках історії. Автор наголошує на важливості поєднання емоційного впливу кінематографа з розвитком аналітичних умінь школярів та формуванням історичного мислення. Значну увагу дослідник приділяє методичним можливостям використання художніх і документальних стрічок у навчальному процесі (Тимчук 2023).

Проблеми відображення воєнної тематики у кінематографі також розглядаються у публікації Безручко О. та Ружанський Б. Науковці аналізують особливості репрезентації жіночого досвіду під час воєнних конфліктів. Автори підкреслюють значення кінематографа у формуванні суспільних уявлень про роль жінок у воєнний час та конструюванні історичної пам'яті (Безручко, Ружанський 2025).

Практичні аспекти використання історичних фільмів у процесі навчання також мали місце у роботах сучасних українських педагогів та істориків, які насамперед розглядають кінострічки як ефективний засіб візуалізації історичних подій, розвитку критичного мислення та формування медіаграмотності учнів. Водночас аналіз наукової літератури засвідчує, що питання використання кінематографічних джерел саме під час вивчення подій Другої світової війни на уроках всесвітньої історії в 10 класі ще не стало предметом спеціального комплексного дослідження.

Попри значну увагу науковців до проблеми використання кінофотодокументів та ролі кінематографа у формуванні історичної пам'яті, недостатньо дослідженими залишаються питання добору кінематографічних джерел відповідно до чинної навчальної програми з всесвітньої історії для 10 класу, а також методичні прийоми їх інтеграції в освітній процес. Це зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Мета статті полягає в аналізі кінематографічних джерел як засобу вивчення подій Другої світової війни та визначенні особливостей їх використання в освітньому процесі для формування історичного мислення, медіаграмотності й історичної пам'яті учнів 10 класу.

Виклад основного матеріалу. Друга світова війна стала наймасштабнішою та найтрагічнішою подією в Європі у XX столітті. Події 1939–1945 років залишили глибокий слід на сторінках історії країн-учасниць. У післявоєнний час відбувалося переосмислення наслідків, народи вчилися жити по новому з урахуванням наслідків, що залишилися. Як відомо, змін зазнала не лише політична, економічна та ідеологічна сфери, а й культура, освіта та наука. Нині у шкільному

курсі всесвітньої історії тема Другої світової війни є однією з ключових, учні мають усвідомити масштаби глобального воєнного конфлікту, його причини, перебіг та наслідки для людства. Зауважимо, що значний обсяг фактичного матеріалу та складність осягнення історичних процесів часто ускладнюють загалом засвоєння теми учнями. Саме тому використання кінематографічних джерел стає важливим засобом активізації навчальної діяльності та досягнення позитивних компетентнісних результатів. Опрацьовуючи науково-публікаційний матеріал при підготовці даної розвідки, ми звернули увагу, що наукова спільнота не одразу сприймала кінематографічний матеріал як історичне джерело, лише з 1960-х років учені починають ставити кінодокументи в один ряд із історичними джерелами (Маркітан, 1997: 172). Сучасні дослідники Ф. Левітас та Ш. Рамазанов наголошують, що осмислення уроків Другої світової війни залишається важливим чинником формування історичної свідомості та відповідального ставлення до сучасних суспільно-політичних процесів (Левітас, Рамазанов, 2024: 355).

З точки зору жанрово-видової класифікації кінематографічні джерела можна поділити на документальні та художні. Документальні фільми містять безпосередню фіксацію історичних подій, кадри воєнної хроніки, інтерв'ю очевидців, офіційні матеріали та архівні записи. Такі кінострічки мають високий рівень достовірності й дозволяють учням ознайомитися з реальними свідченнями війни. Натомість, художні фільми, відтворюють емоційний образ епохи, допомагають глибше зрозуміти психологічний стан людей воєнного часу, моральні дилеми та трагізм подій.

Дослідники наголошують, що кінематограф є не лише засобом візуалізації історичного матеріалу, а й важливим чинником формування колективної та історичної пам'яті. Через візуальні образи школярі краще сприймають історичний матеріал та співвідносять його із сучасними суспільними процесами. Так, О. Кухтарев, аналізуючи репрезентацію Другої світової війни в українському кінопрокаті другої половини XX – початку XXI ст., зазначає, що воєнні фільми впливають на суспільне сприйняття історичних подій, формують певні образи війни та можуть закріплювати або трансформувати історичні наративи (Кухтарев 2023: 146). На думку автора, «кінематограф виступає одним із найдієвіших інструментів передачі історичної пам'яті між поколіннями, оскільки поєднує раціональне осмислення фактів із сильним емоційним впливом на глядача» (Кухтарев, 2023: 147).

Варто зазначити, що в контексті шкільної історичної освіти важливим є розуміння того, що фільм не відтворює історичну реальність буквально, а пропонує її інтерпретацію. Саме тому робота з кінематографічними джерелами повинна супроводжуватися аналізом історичного контексту, авторського задуму та засобів художньої виразності. Такий підхід дозволяє формувати в учнів навички критичного мислення та історичної критики опрацьованих джерел (Маркітан, 1997: 173).

На уроках всесвітньої історії у 10 класі для підсилення розуміння окремих історичних подій доцільним є використання окремих кінофрагментів, а не повнометражних стрічок, оскільки це дає змогу ефективніше поєднати аудіовізуальний матеріал із навчальною програмою. Наприклад, під час вивчення теми «Початок Другої світової війни» можна використовувати документальні кадри вторгнення Німеччини до Польщі у 1939 р., матеріали про підписання пакту Молотова–Ріббентропа чи хроніку бойових дій у Європі. Для теми Голокосту важливими є документальні свідчення про нацистські концтабори та життя цивільного населення на окупованих територіях. Водночас для ширшого розуміння історичних подій як рекомендацією для позакласної діяльності може бути перегляд повнометражних стрічок.

Для реалізації освітніх завдань під час вивчення тематики Другої світової війни доцільно використовувати як документальні, так і художні кінострічки. Зокрема, під час вивчення теми Голокосту ефективними є фрагменти художнього фільму «Список Шиндлера» (1993), що дасть можливість проаналізувати політику нацистського режиму щодо єврейського населення та моральний вибір особистості в умовах війни. Під час розгляду життя населення на окупованих територіях доцільно використовувати уривки з фільму «Піаніст» (2002), а для вивчення подій висадки союзників у Нормандії – окремі сцени з кінострічки «Врятувати рядового Раяна» (1998). Документальні фільми, створені на основі архівної кінохроніки, можуть використовуватися для аналізу перебігу бойових дій, діяльності антигітлерівської коаліції та наслідків війни для цивільного населення. Український досвід війни можуть репрезентувати такі документальні фільми «1941. Заборонена правда», «1377 спалених заживо», а також художній фільм «Хайтарма», у якому висвітлюється трагедія депортації кримських татар. Використання таких матеріалів сприяє поєднанню загальноєвропейського та українського контекстів вивчення історії війни. Робота з кінематографічними джерелами може здійсню-

ватися на різних етапах уроку. На етапі мотивації доречно транслювати показ коротких відеофрагментів для актуалізації знань та постановки проблемних запитань. Під час вивчення нового матеріалу кінофрагменти можуть виступати ілюстрацією історичних подій або джерелом інформації для самостійного аналізу. На етапі узагальнення знань учні можуть виконувати творчі завдання, складати характеристики історичних подій чи порівнювати кінематографічні образи з документальними джерелами. Дослідники методики навчання історії наголошують, що «документальне кіно може використовуватися як джерело історичної інформації, засіб мотивації та основа для організації аналітичної діяльності учнів під час уроку» (Раковецький 2022).

Використання кіноматеріалів має супроводжуватися системою навчальних завдань. Учитель може запропонувати учням визначити історичні факти, встановити причини та наслідки подій, охарактеризувати позицію авторів фільму, порівняти художню інтерпретацію з документальними джерелами. Такий підхід сприяє формуванню навичок критичного аналізу інформації. Важливою перевагою використання історичних фільмів є їхній мотиваційний потенціал. Тимчук Б. зазначає, що історичне кіно належить до інноваційних засобів підвищення навчальної мотивації школярів, оскільки сприяє емоційному залученню учнів до історичних подій, активізує пізнавальний інтерес та полегшує засвоєння складного матеріалу. Перегляд історичних фільмів допомагає десятикласникам встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями та формувати цілісне бачення історичного процесу (Тимчук, 2023: 120).

Особливого значення набуває під час вивчення тематики Другої світової війни, яка містить значний обсяг фактологічного матеріалу та складні морально-етичні питання. Використання відеофрагментів дозволяє поєднати емоційне сприйняття подій із їхнім науковим осмисленням, що відповідає компетентнісному підходу сучасної освіти.

Одним із важливих методичних прийомів є проблемний аналіз кінофрагментів. Учням можна запропонувати дискусійні питання: наскільки об'єктивно автори фільму відтворили історичні події; які засоби емоційного впливу використано; чи можна вважати художній фільм історичним джерелом. Такі завдання розвивають історичне мислення та медіаграмотність.

Разом із тим використання кіно на уроках історії потребує дотримання певних методичних принципів викладання. Учитель повинен враховувати вікові градації учнів, добирати матеріали

відповідно до навчальної програми та забезпечувати активізацію критичного осмислення переглянутого. Особливу увагу під час добору художніх і документальних стрічок варто зважати на різні аспекти репрезентації воєнного досвіду.

Окремо варто зважати під час вивчення Другої світової на гендерні аспекти воєнної історії. У публікації «Гендерні виміри виживання: кінематографічні образи жінок у контексті війни XX – початку XXI ст.» автори підкреслюють, що кінематограф формує уявлення про роль жінок під час воєнних конфліктів, демонструючи не лише їхню участь у бойових діях чи русі Опору, але й досвід виживання, збереження родини та подолання наслідків війни часто в самотньому стані (Безручко, Ружанський, 2025). Під час аналізу ролі жінок у роки війни можна використовувати фрагменти художніх фільмів *«А зорі тут тихі»* або *«Незламна»* (за наявності відповідного матеріалу), які демонструють різні аспекти жіночого досвіду в умовах воєнного часу. Це дозволяє учням простежити особливості репрезентації жінок у кінематографі та оцінити способи конструювання історичної пам'яті.

Такі кінематографічні твори допомагають учням побачити війну через призму людських долі та повсякденного життя цивільного населення, що сприяє глибшому розумінню історичних процесів. У цьому контексті важливими є також українські художні стрічки, які акцентують увагу на долях цивільного населення під час війни. Зокрема, згаданий вище фільм *«Хайтарма»* відображає трагедію не лише депортації кримськотатарського народу 1944 р., а також дає можливість розглядати воєнні події крізь призму особистих історій, родинної пам'яті та досвіду виживання цивільних людей (Українські фільми, 2025).

Під час вивчення тем Голокосту, окупаційного режиму чи життя населення в тилу вчитель може пропонувати учням аналізувати образи жінок у документальному та художньому кіно, визначати їхню роль у збереженні культурної пам'яті та оцінювати способи репрезентації гендерного досвіду війни.

Ефективність використання кінематографічних джерел значною мірою залежить від правильної організації роботи на уроці. Акцентуємо на тому, що важливо поєднувати перегляд фрагментів із бесідою, аналізом історичних документів, виконанням творчих завдань, підготовкою презентацій чи написанням есе. Такий комплексний підхід сприяє формуванню цілісного уявлення про події Другої світової війни.

Додамо, що цінним джерелом для організації навчальної діяльності є документальні проєкти українських медіа. Зокрема, у 2025 р. Суспільне Мовлення представило документальний цикл *«Друга світова війна в об'єктиві кінокамери»*, створений на основі архівних кінодокументів та історичних свідчень. Такі матеріали можуть використовуватися на уроках як приклад роботи з автентичними аудіовізуальними джерелами, що дає можливість учням безпосередньо ознайомитися з історичною хронікою та самостійно аналізувати зафіксовані події (Друга світова війна, 2025; Історична документалістика 2023).

Крім того, використання архівної кінохроніки дозволяє поєднувати роботу з різними видами історичних джерел – документами, фотографіями, спогадами очевидців та відеоматеріалами. Такий міждисциплінарний підхід сприяє формуванню в учнів різних компетентностей: цілісного історичного мислення та навичок роботи з різними інформаційними ресурсами.

Як слушно зазначає Л. Маркітан, «історична наука у своєму розвитку все інтенсивніше розширює джерельну базу за рахунок поглибленого використання вже відомих і введених в науковий обіг різних видів історичних джерел» (Маркітан, 1997: 171). У цьому контексті кінематографічні матеріали виступають вагомим джерелом історичної інформації та ефективним засобом навчання.

Кінематографічні джерела мають значний освітній потенціал у процесі вивчення Другої світової війни у 10 класі. Вони забезпечують поєднання фактологічного, емоційного та ціннісного компонентів навчання, сприяють розвитку історичної пам'яті, медіаграмотності та критичного мислення учнів. Водночас підкреслимо, що ефективність їх використання залежить від професійної підготовки вчителя, правильного добору матеріалів і застосування методик критичного аналізу аудіовізуальних джерел. Як свідчать сучасні дослідження, історичні та документальні фільми здатні не лише підвищувати мотивацію до навчання, але й формувати в учнів усвідомлене ставлення до історичного минулого та його значення для сучасності (Тимчук 2023; Кухтарев 2023). Використання кінематографічних джерел сприяє також розвитку медіаграмотності учнів. Аналізуючи документальні та художні стрічки, школярі навчаються розрізняти факти й авторські інтерпретації, виявляти засоби маніпулятивного впливу, критично оцінювати візуальний контент та співвідносити його з іншими історичними джерелами. В умовах сучасного інформаційного

суспільства такі компетентності є важливою складовою громадянської освіти.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що кінематографічні джерела мають значний дидактичний потенціал у процесі вивчення подій Другої світової війни на уроках всесвітньої історії у 10 класі. Документальні та художні фільми сприяють візуалізації історичних подій, формуванню історичної пам'яті, розвитку емоційно-ціннісного ставлення до минулого та підвищенню мотивації учнів до навчання.

Установлено, що ефективність використання кінематографічних джерел залежить від їх науково обґрунтованого добору, відповідності змісту навчальної програми та застосування методик критичного аналізу аудіовізуальних матеріалів. Найбільш результативними є такі форми роботи,

як проблемний аналіз кінофрагментів, дискусії, порівняння художніх інтерпретацій із документальними джерелами, виконання творчих та дослідницьких завдань.

Використання кінематографічних матеріалів сприяє розвитку медіаграмотності учнів, уміння критично оцінювати інформацію, розрізняти історичні факти та авторські інтерпретації, що відповідає сучасним компетентнісним засадам шкільної історичної освіти. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення методичних рекомендацій щодо використання окремих документальних та художніх фільмів відповідно до тем чинної програми з всесвітньої історії та створення системи практичних завдань для роботи з кінематографічними джерелами на уроках історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безручко О., Ружанський Б. Гендерні виміри виживання: кінематографічні образи жінок у контексті війни XX – початку XXI ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 94, ч. 2. С. 146–151. DOI: 10.24919/2308-4863/94-2-21. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/94_2025/part_2/23.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
2. Бех К. Молоді учні в ролі репрезентантів етнокультури українців на діджиталізованих платформах. *Євроінтеграційні орієнтири інноваційного наукового пошуку молоді України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Запоріжжя–Мелітополь : Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2023. С. 10–12.
3. Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoї-serednoї-osviti> (дата звернення: 29.05.2026).
4. Друга світова війна в об'єктиві кінокамери. *[Scribd]* URL: <https://www.scribd.com/document/738748965/Друга-світова-війна-в-об-єктиві-кінокамери> (дата звернення: 28.05.2026).
5. Історична документалістика про Другу світову війну. *Суспільне Мовлення*. 2023. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/8672/> (дата звернення: 03.06.2026).
6. Касян Л. Наукова кінодокументалістика в зібранні ЦДКДФА України імені Г. С. Пшеничного: інформаційний потенціал. *Архіви України*. 2020. № 2 (323). С. 159–170. DOI: 10.47315/archives2020.323.040.
7. Конівіцька Т. Я. Історія кіно : навчальний посібник для студентів та курсантів усіх спеціальностей. Львів : Галич-Прес, 2024. 264 с.
8. Кухтарев О. О. Друга світова війна на великих екранах України у середині 1980-х – 2010-х рр. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2023. № 7 (59). С. 146–153. DOI: 10.26661/zhv-2022-7-59-11.
9. Левітас Ф. Л., Рамазанов Ш. Ш. Уроки Другої світової війни: переосмислення. *Вісник аграрної історії*. 2024. № 47–48. С. 354–360. DOI: 10.31392/VAN-2024.47-48.33.
10. Маркітан Л. Кінофотодокументи як історичне джерело. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 1997. Вип. 1. С. 171–183.
11. Раковецький Д. Використання документального кіно в освітньому процесі з історії : кваліфікаційна робота. Івано-Франківськ, 2022. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/17508/1/Раковецький%20Д.%20Використання%20документального%20кіно%20в%20освітньому%20процесі%20з%20історії.pdf> (дата звернення: 29.05.2026).
12. Тимчук Б. Історичні фільми як інноваційний засіб мотивації учнів на уроках історії : кваліфікаційна робота. Чернівці, 2023. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9361/Тимчук_Богдана.pdf (дата звернення: 29.05.2026).
13. Українські фільми про Другу світову війну, які варто побачити. Домашній кінотеатр. URL: <https://bpl.org.ua/dovidnik-dly-batktiv/domashniy-kinoteatr/ukrainski-filmi-pro-drugu-svitovu-viynu/> (дата звернення: 01.06.2026).

REFERENCES

1. Bezruchko O., Ruzhanskyi B. (2025) Henderni vymiry vyzyhivannia: kinematohrafichni obrazy zhinok u konteksti viiny KhKh – pochatku KhKhI st. [Gender Dimensions of Survival: Cinematic Images of Women in the Context of War from the 20th to the Early 21st Century]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2025. Vyp. 94, ch. 2. S. 146–151. DOI: 10.24919/2308-4863/94-2-21. [in Ukrainian]. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefindmkaj/https://www.aphn-journal.in.ua/archive/94_2025/part_2/23.pdf](https://www.aphn-journal.in.ua/archive/94_2025/part_2/23.pdf) (data zvernennia: 03.06.2026).
2. Bekh K. (2023) Molodi ucheni v roli reprezentantiv etnokultury ukrainsiv na didzhytalizovanykh platformakh. [Young Scientists as Representatives of Ukrainian Ethnoculture on Digital Platforms]. *Yevrointehratsiini oriientyry inno-*

vatsiinoho naukovooho poshuku molodi Ukrainy : materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh. Zaporizhzhia–Melitopol : Vydavnytstvo MDPU im. B. Khmelnytskoho, 2023. S. 10–12. [in Ukrainian].

3. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity : zatv. postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 r. № 898. (2020) [State Standard of Basic Secondary Education]. Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 r. № 898. [in Ukrainian]. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavnyi-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (data zvernennia: 29.05.2026).

4. Druha svitova viina v obiektyvi kinokamery. [The Second World War Through the Lens of a Movie Camera]. [Scribd] [in Ukrainian]. URL: <https://www.scribd.com/document/738748965/Друга-світова-війна-в-об'єктиві-кінокамери> (data zvernennia: 28.05.2026)

5. Istorychna dokumentalistyka pro Druhu svitovu viinu. [Historical Documentary Films about the Second World War]. Suspilne Movlennia. 2023. [in Ukrainian]. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/8672/> (data zvernennia: 03.06.2026)

6. Kasian L. (2020) Naukova kinodokumentalistyka v zibranni TsDKFFA Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho: informatsiyni potentsial. [Scientific Documentary Cinema in the Collection of H. S. Pshenychnyi Central State Audiovisual and Electronic Archive of Ukraine: Information Potential]. *Arkhivy Ukrainy*. 2 (323). S. 159–170. [in Ukrainian].

7. Konivitska T. Ya. Istoriia kino : navchalnyi posibnyk dlia studentiv ta kursantiv usikh spetsialnostei. [History of Cinema]. Lviv : Halych-Pres, 2024. 264 s. [in Ukrainian].

8. Kukhtariiev O. O. (2023) Druha svitova viina na velykykh ekranakh Ukrainy u seredyni 1980-kh – 2010-kh rr. [The Second World War on Ukrainian Cinema Screens in the Mid-1980s–2010s]. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2023. № 7 (59). S. 146–153. [in Ukrainian].

9. Levitas F. L., Ramazanov Sh. Sh. (2024) Uroky Druhoi svitovoi viiny: pereosmyslennia. [Lessons of the Second World War: Rethinking]. *Visnyk ahrarnoi istorii*. 2024. № 47–48. S. 354–360. [in Ukrainian].

10. Markitan L. (1997) Kinofotodokumenty yak istorychne dzherelo. [Film and Photo Documents as a Historical Source]. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky*. 1997. Vyp. 1. S. 171–183. [in Ukrainian].

11. Rakovetskyi D. (2022) Vykorystannia dokumentalnoho kino v osvitnomu protsesi z istorii : kvalifikatsiina robota [The Use of Documentary Films in the Educational Process of History]. Dyplomna robota. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian]. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/17508/1/> (data zvernennia: 29.05.2026)

12. Tymchuk B. (2023) Istorychni filmy yak innovatsiinyi zasib motyvatsii uchniv na urokakh istorii : kvalifikatsiina robota [Historical Films as an Innovative Means of Motivating Students in History Lessons]. Dyplomna robota. Chernivtsi. [in Ukrainian]. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9361/> (data zvernennia: 29.05.2026).

13. Ukrainski filmy pro Druhu svitovu viinu, yaki varto pobachyty. [Ukrainian Films about the Second World War Worth Watching]. Domashnii kinoteatr. [in Ukrainian]. URL: <https://bpl.org.ua/dovidnik-dly-batkiv/domashniy-kinoteatr/ukrainski-filmi-pro-drugu-svitovu-viynu/> (data zvernennia: 01.06.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 30.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

